

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**KŘESŤANSTVÍ A ISLÁM V OBDOBÍ
KŘÍŽOVÝCH VÝPRAV**

Klára Faltínová

Plzeň, 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Křesťanství a islám – v období křížových výprav

Klára Faltínová

Vedoucí práce:

Mgr. et Bc. Dagmar DEMJANČUKOVÁ, CSc.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň, 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí své bakalářské práce, Mgr. et Bc. Demjančukové, CSc., za odborné vedení při vypracování této práce, profesionální přístup, konzultaci, poskytnuté rady i čas, který mi věnovala.

OBSAH

1.	ÚVOD.....	1
2.	KŘESŤANSTVÍ.....	3
2.1.	Historie křesťanství.....	3
2.2.	Ježíš Kristus	4
2.3.	Bible	6
2.3.1.	Starý zákon.....	6
2.3.2.	Nový zákon.....	9
3.	ISLÁM.....	11
3.1.	Historie Islámu.....	11
3.2.	Prorok Mohamed.....	13
3.3.	Korán.....	15
3.4.	Pět sloupů víry	16
4.	KŘESŤANSTVÍ A ISLÁM	17
4.1.	Islámský pohled na křesťanství.....	17
4.2.	Islám o Ježíši Kristu	20
4.3.	Ježíšův Bůh versus Mohamedův Alláh.....	21
4.4.	Korán a Desatero.....	22
5.	KŘESŤANSTVÍ A ISLÁM V HISTORICKÝCH SOUVISLOSTECH	23
5.1.	Křesťanství a islám v dobách křížových výprav.....	24
5.1.1.	Situace před první křížovou výpravou	24
5.1.2.	Idea křížových výprav	25
5.1.3.	Průběh křížových výprav	27
5.1.3.1.	První křížová výprava.....	31
5.1.3.2.	Druhá křížová výprava.....	34

5.1.3.3.	Třetí křížová výprava.....	35
5.2.	Důsledky křížových výprav	38
6.	Závěr.....	41
7.	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	42
	RESUMÉ	46
8.	PŘÍLOHY	47

1. ÚVOD

Pokud bychom měli charakterizovat křesťanství a islám, jsou to dvě nejrozšířenější víry na světě. V současné době jsou to také dvě nejdiskutovanější náboženství. Zároveň společně s judaismem jsou označována za tzv. abrahámovská, jelikož se všechna vztahují k postavě Abraháma. Tato tři náboženství jsou mezi sebou velmi významně spjata. Islám jako nejmladší z nich na judaismus i křesťanství navazuje a čerpá z nich. Křesťanství i islám se jednoznačně shodují ve svém monoteismu, což je nejcharakterističtější rys, který spojuje všechna tři zmiňovaná náboženství. Křesťané věří ve svého Boha, muslimové uctívají Alláha. Ač se pojetí Boha na první pohled zdá být u křesťanství a islámu velmi podobné, při podrobnějším zkoumání nacházíme zásadní rozdíly. Islám neakceptuje křesťanské pojetí Boha, konkrétně jeho „trojjedinost“, kterou chápe jako triteismus. Křesťanství se tímto, podle islámu, údajně vzdaluje klasickému monoteismu, a je více či méně polyteistické. Islám hlásá víru pouze v jednoho Boha a nepřipouští zahrnování dalších osob nebo hodnot Bohu.

Tématem bakalářské práce, která se Vám dostává do rukou, je „Křesťanství a islám v období křížových výprav“. Jejím cílem bude hlouběji proniknout do obou náboženství a analyzovat jejich vzájemné vztahy, a to především v období významné středověké epochy – křížových výprav. Pro komplexnost pohledu na tuto problematiku bude používána literatura západní i východní. Pohled na křížové výpravy z islámské perspektivy, například nastiňuje kniha Křížové výpravy očima arabských kronikářů od Francesca Gabrieliho. Naopak zdrojem západních informací je kniha Svaté války, Dějiny křížových výprav, Christophera Tyermana.

Práce bude rozdělena do 6 kapitol, které budou pro přehlednost rozčleněny do několika dalších podkapitol. První kapitola uvede do kontextu celé práce a jejího členění. Druhá a třetí část seznámí čtenáře se základními charakteristikami

jednotlivých náboženství – křesťanství a islámu, jejichž zmínění bude nezbytné pro pochopení vzájemných vztahů obou náboženství. Čtvrtá kapitola bude analyzovat vzájemné vztahy křesťanství a islámu. V této části čtenář nalezne například porovnání svatých textů obou náboženství, v jakých bodech na sebe navazují, pojetí Boha podle křesťanů a muslimů, také jak se islám, jako mladší náboženství, vypořádává s existencí křesťanství.

Pátá kapitola se bude věnovat událostem křížových výprav. V úvodu budou pro komplexnost pohledu stručně popsány události první až osmé křížové výpravy. Dále budou podrobně popsány první tři kruciáty. Na konci páté kapitoly uvedu důsledky křížových výprav reflektující stav vzájemných vztahů mezi křesťany s muslimy, proměnu západní církve, kulturní přínosy kruciát, či sjednocení islámského světa. Součástí práce bude také závěrečné shrnutí, resumé v anglickém jazyce, seznam použité literatury a pramenů a přílohy.

2. KŘESŤANSTVÍ

2.1. Historie křesťanství

Křesťanství je dnes největším náboženstvím na světě. Počet stoupenců tohoto náboženství se odhaduje zhruba na dvě miliardy. Křesťanství se rozděluje na více než dvacet tisíc různých sekt a církví. Největší z církví je římskokatolická, kterou vyznává zhruba jedna miliarda dvě stě milionů lidí z celého světa. ¹ Křesťanství je monoteistické náboženství – uznává tedy jediného Boha, který je ve třech osobách – je tzv. trojjediný. Svatá trojice zahrnuje Boha jako Otce, Syna i Ducha svatého. Tato víra se vyvinula z judaismu, který rozšířila. ²

Křesťanství vzniklo v 1. století n. l. v Palestině. Ta byla v té době provincií Římské říše. Ideově křesťanství navazuje na judaismus, se kterým je velmi úzce spjato. Židé dlouhá staletí bojovali za svou samostatnost. Tuto ideu se jim však nepodařilo naplnit, r. 63 př. n. l. upadli pod nadvládu Římské říše. Jejich náboženství se tak dostalo pod tlak toho římského. A nejen tento aspekt ztěžoval Židům jejich život. Obyvatele Římské říše zatěžovala dvojitá daňová povinnost – římská a chrámová. Veškerá povstání proti Římanům byla krvavě potlačována. Situace Židů byla tedy velmi tíživá. Všechny tyto strasti posilovaly jejich naději, že jim Bůh sešle mesiáše, krále z rodu Davidova, který jejich utrpení ukončí, a zároveň obnoví slávu Jeruzaléma. A právě v tento moment se utváří postava Ježíše. Za základní prameny k poznání osobnosti Ježíše jsou považována tzv. synoptická evangelia, tedy první tři spisy Nového zákona. Jedná se o evangelium Matoušovo, Markovo a Lukášovo. ³

¹ KEENE, Michael. *Světová náboženství*. Překlad Dušan Zbavitel. Vyd. 2. V Praze: Knižní klub, 2008. 192 s. ISBN 978-80-242-2137-3. S. 87.

² DEMJANČUKOVÁ, Dagmar. *Dějiny a teorie náboženství*. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita, 1994. 101 s. ISBN 80-7082-175-2. S. 22.

³ Tamtéž. S. 18.

2.2. Ježíš Kristus

Osobnost Ježíše upoutává již řadu staletí pozornost všech lidí, bez ohledu na to, zdali jsou věřící či nikoli. Je to bezesporu jedna z nejdiskutovanějších postav všech dob.

Ježíšova matka Marie byla zasnoubená s Josefem, ale ještě před svatbou se ukázalo, že Marie čeká dítě. Josef ji nechtěl zostudit, a proto se s ní chtěl rozejít v tichosti. Avšak ve snu se mu zjevil Hospodinův anděl a řekl mu, že dítě je z Ducha svatého, bude to chlapec a Josef mu má dát jméno Ježíš. Toto dítě je předurčeno k záchraně svého lidu před hříchy.⁴ Ježíš se narodil pravděpodobně mezi rokem 7 – 4 př. n. l. Vyrůstal společně se svými čtyřmi bratry a nejméně dvěma sestrami. Kolem 30. roku věku ho velmi zaujalo kázání Jana Křtitele, který kázal v Judské poušti, že se blíží čas účtování se světem a blíží se království nebeské. Ohlašoval příchod mesiáše.⁵ I samotný Ježíš byl podle zvěsti pokřtěn v Jordánu Janem Křtitelem. Tím byl označen za vyvoleného.⁶

„Když byl Ježíš pokřtěn, hned vystoupil z vody, a hle, otevřela se nebesa a spatřil Ducha Božího, jak sestupuje jako holubice a přichází z něho. A z nebe promluvil hlas: „Toto je můj milovaný syn, jehož jsem si vyvolil.““ (Mt 3;16-17)

Zpočátku Ježíš působil jako prorok a kazatel v Palestině. Shromažďoval kolem sebe mnoho učenců, ze kterých si poté vybral dvanáct nejbližších – apoštolů. Učil lidi, jak mají správně žít, aby dosáhli spásy, léčil a konal zázraky.⁷

Nejprve vyučoval v synagogách (na což měl jako každý Žid právo), jeho učení a skutky jsou kladně hodnoceny téměř v celém spektru židovské společnosti. To vše se mění s příchodem tzv. „galilejského jara“, kdy se u určité

⁴ Bible: překlad 21. století. Vyd. 2. Praha: Biblion, 2009. 2275 s., [7] l. ISBN 978-80-87282-06-9. S. 1256.

⁵ DEMJANČUKOVÁ, Dagmar. *Dějiny a teorie náboženství*. S. 20.

⁶ BENEDIKT XVI.. *Ježíš Nazaretský*. Překlad Daniela Blahutková. Vyd. 2. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2008. 269 s. ISBN 978-80-87029-33-6. S. 21.

⁷ DEMJANČUKOVÁ, Dagmar. *Dějiny a teorie náboženství*. S. 20.

části společnosti, zejména u židovských saducejů a farizejů, objevují pochybnosti, o Ježíšově konání. Hlásají, že Ježíš porušuje zákon. Tato vlna nevolí vyvrcholila zatčením Ježíše a jeho ukřižováním na hoře Golgotě. Tuto událost si vyznavači křesťanství připomínají jako Velký pátek.⁸

Ježíš věděl, co ho čeká, tato skutečnost mu byla předem známa, a proto během poslední večeře pověřil okruh svým nejbližších, dvanácti apoštolů, aby ve jménu jeho samotného hlásali víru, vyzývali ke křtu a byli schopni dosvědčit jeho působení. V Novém zákoně se také objevuje zvěst, reflektující události z Ježíšova zatčení, podle které apoštolové neprojevili příliš hrdinství, jelikož se během zatčení rozutekli.⁹

Události, které následovaly po Ježíšově ukřižování, tzv. „velikonoční události“, jsou základním pilířem celého křesťanství. Ježíš po ukřižování vstává z mrtvých, je vzkříšen a následně se ukazuje svým apoštolům, se kterými tráví následujících čtyřicet dnů.¹⁰ Poté vystupuje na nebesa z hory Olivet.

V momentě, kdy Ježíš vystupuje na nebesa, začínají jeho příznivci hlásat, že to byl mesiáš – spasitel, vykupitel. To definitivně rozdělilo křesťanství a judaismus, jelikož toto tvrzení Židé odmítají. Židé na svého mesiáše stále čekají. Křesťané dokonce převzali řecký výraz pro „mesiáše“ – *christos* a přetvořili jej v Ježíšovo příjmení – Kristus.¹¹

⁸ DEMJANČUKOVÁ, Dagmar. *Dějiny a teorie náboženství*. S. 20.

⁹ Tamtéž. S. 21.

¹⁰ CHLUP, Radek, ed. a ANTALÍK, Dalibor. *Bůh a bohové: pojetí božství v náboženských tradicích světa: sborník přednášek na Ústavu filosofie a religionistiky FF UK*. 1. vyd. Praha: DharmaGaia, 2004. 195 s. ISBN 80-86685-42-X. S. 61.

¹¹ KEENE, Michael a MIKEŠ, Petr, ed. *Světová náboženství*. Překlad Dušan Zbavitel. S. 88.

2.3. Bible

Bible je svatá kniha všech křesťanů. Jedná se o nejrozšířenější knihu na světě, která byla vydána téměř ve všech jazycích světa. Části Bible byly přeloženy celkem do 2261 jazyků. Kompletní Bible je k dispozici v 380 jazycích.

¹² Výraz „Bible“ je odvozen z řeckého „biblia“, neboli knihy. ¹³

Bible je soubor textů, které jsou podle věřících posvátné. Proto se jí říká také Písmo svaté (či pouze Písmo) nebo také Kniha knih. Bible nemá jednoho výhradního autora, je souborem mnoha textů, sepsaných mnoha autory zhruba mezi 14. st. př. n. l. a 1. – 2. st. n. l. Bible je rozdělena do dvou částí na Starý a Nový zákon. Momentem, který tyto dvě části od sebe odděluje, je narození Ježíše Krista. Starý zákon reflektuje události, které se staly před Ježíšem, Nový zákon zachycuje období po jeho narození, Ježíšovo učení, skutky i smrt. ¹⁴

2.3.1. Starý zákon

Židovské nebo také hebrejské písmo, jak se Starému zákonu někdy říká, obsahuje celkem 39 knih, které se dále dělí na tři části, a tak tvoří bezmála tři čtvrtiny celé Bible. Události, které jsou ve Starém zákonu popisovány, se udály v zemích, které dnes nazýváme zeměmi Blízkého východu. Například v Sýrii, Libanonu, Egyptě, Iráku, Saudské Arábii nebo Jordánsku, především ale v Palestině, která tvoří část dnešního státu Izrael. ¹⁵

Prvních pět knih Starého zákona se nazývá Pět knih Mojžíšových, můžeme se ale také setkat s názvem Pentateuch nebo s hebrejským označením

¹² KEENE, Michael a MIKEŠ, Petr, ed. *Světová náboženství*. Překlad Dušan Zbavitel. S. 98.

¹³ FLETCHER, R. A. *Kříž a půlměsíc: křesťanství a islám od Muhammada po reformaci*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2004. 140 s. Kolumbus; sv. 172. ISBN 80-204-1145-3. S. 11.

¹⁴ *Třikrát o bibli*. S. 7.

¹⁵ BOËLLE-ROUSSET, Cathy, CHEMLA, Chantal a RASTETTER, Nicole. *Klíč k náboženství: srovnání čtyř největších světových náboženství: [co mají společného judaismus, křesťanství, islám a buddhismus?]*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2006. 158 s. Albatros In; 11. Klíč. Klub mladých čtenářů. ISBN 80-00-01679-6. S. 24.

tóra. Nejčastěji se ale setkáváme s názvy jednotlivých knih – Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri a Deuteronomium.¹⁶

Stěžejním momentem první z Mojžíšových knih je stvoření světa. I od toho je odvozen její název – Genesis, neboli zrození, počátek. V této knize najdeme příběh o stvoření světa a člověka, ale také příběh o vyhnání prvních lidských bytostí z ráje nebo velmi známé vyprávění o dvou bratrech Kainu a Abelovi.¹⁷ Dalším z významných událostí, které tento spis líčí, jsou například potopa světa nebo stavba babylónské věže, kterou spojujeme se vznikem rozdílných národů a jazyků.¹⁸ Většina příběhů, které nalezneme v této knize, jsou vyprávění o životech izraelských praotců: Abrahama, Josefa, Jákoba a Izáka, které jsou vcelku populární i mimo křesťanskou obec pro svou srozumitelnost. Kniha Genesis končí smrtí Josefa v Egyptě.¹⁹

Druhou z Mojžíšových knih je Exodus, neboli odchod, vyjití. Exodus navazuje na předchozí knihu Genesis. Hned v úvodu popisuje útisk Josefových a Jákobových potomků v Egyptě, a také zrození Mojžíše a jeho snahu přemluvit faraona k propuštění židovského lidu. Z důvodu počátečních neúspěchů Bůh seslal na Egypt tzv. „deset ran egyptských“, které spočívaly v deseti pohromách (žáby, komáři, mouchy, vředy, krupobití, kobylky, tma...).²⁰ Avšak pravděpodobně nejdůležitější částí druhé knihy tóry je přijetí boží smlouvy s židovským národem, na hoře Sinaji, která byla vytesána do deseti kamenných desek. Jedná se o Desatero božích přikázání, neboli deset zásad, kterými by se měl řídit každý křesťan, a jsou to následující.

1. Nebudeš věřit v jiného Boha.
2. Nevezmeš do úst jméno Boží nadarmo.
3. Pomni, abys den sváteční světil.

¹⁶ Bible: překlad 21. století. S. 1-243.

¹⁷ Tamtéž. S. 4.

¹⁸ Tamtéž. S. 11.

¹⁹ Tamtéž. S. 62.

²⁰ Tamtéž. S. 74.

4. Cti otce svého i matku svou, abys dlouho živ byl a dobře se ti vedlo na zemi.
5. Nezapomeneš.
6. Nesesmilníš.
7. Nepokradeš.
8. Nepodáš křivého svědectví.
9. Nepožádáš manželky bližního svého.
10. Nepožádáš statku bližního svého.²¹

Třetí knihou tóry je Leviticus, jehož děj se odehrává během přijímání boží smlouvy na hoře Sinaji. Tento spis se zabývá především tematikou zákonů o přinášení obětí, zákonů čistoty, svatosti nebo slavením svátků.²²

Čtvrtá Mojžíšova kniha obsahově navazuje na předchozí knihy Exodus a Leviticus. Opět je zde popsána pouť Židů pouští, jako tomu bylo v Exodu a nalezneme zde i právní kodexy, jejichž tematika se objevila v knize Leviticus. Kromě toho nás seznamuje s výčty všech izraelských pokolení, nesoucí jména dvanácti synů Jákoba – od toho také název knihy Numeri.²³

Poslední, pátou, knihou tóry je Deuteronomium. Tato kniha sama o sobě děj nemá, je pouze rekapitulací předešlých knih. Nalezneme zde příběhy o odchodu Židů z Egypta, jejich pouti do země zaslíbené, přijetí zákona na hoře Sinaji. Tato kniha končí smrtí Mojžíše.²⁴

²¹ <http://www.desetprikazani.cz/zneni-desatera-bozich-prikazani-a-jeho-lidska-varianta/>

²² *Bible: překlad 21. století*. S. 140.

²³ Tamtéž. S. 146.

²⁴ Tamtéž. S. 243.

2.3.2. Nový zákon

Nový zákon byl sepsán mezi roky 50 a 120 n. l., a stejně jako Starý zákon je dílem několika autorů. Celkem čítá dvacet sedm kanonizovaných knih, z nichž pravděpodobně nejznámějšími jsou čtyři evangelia apoštolů Matouše, Marka, Lukáše a Jana. Také zde nalezneme soubor dvaceti jedna dopisů – tzv. epištol nebo knihu Zjevení. Nový zákon se týká výhradně postavy Ježíše Krista, jeho narození, života, skutků a jeho učení. Téměř všechny informace, které nám jsou známé o této osobě, pocházejí právě z evangelíí.²⁵

Pojem evangelium má původ v řeckém slově „euangelion“, což znamená „dobrá zpráva“ nebo také „radostná zvěst“. V Novém zákoně nalezneme celkem čtyři evangelia. V prvních třech z nich, tedy v evangelíích Matouše, Marka a Lukáše můžeme spatřovat podobné znaky. Těmto evangelíím se říká „synoptická“, z důvodu, že jsou psána podobným stylem a popisují podobné události. Můžeme v nich tedy najít informace týkající se života a působení Ježíše Krista, jeho činy, kázání, ale i Ježíšovu smrt, následné zmrtvýchvstání a nanebevzetí. Čtvrté evangelium – Janovo má značně rozdílný obsah. Tento spis líčí především tzv. „velikonoční události“, tedy konec života Ježíše Krista a události, které se staly po jeho smrti.²⁶

První knihou Nového zákona je první evangelium podle Matouše. Vzniklo zhruba mezi lety 58 a 70 n. l. v Palestině nebo Sýrii. Podle Nového zákona byl Matouš na rozdíl od Marka a Lukáše, jedním z Ježíšových učedníků, byl tedy očitým svědkem většiny událostí, které ve svém evangeliu popsal. Kdežto Marek i Lukáš byli mnohem mladší a osobně se se samotným Ježíšem nikdy nesetkali. Matouš byl Žid, a proto ve svém evangeliu často cituje úryvky ze Starého zákona, aby přesvědčil čtenáře, že právě Ježíš je mesiášem, jehož příchod autoři textů Starého zákona předpověděli. Ve svém evangeliu Matouš popisuje pět

²⁵ *Slovo na cestu: moderní překlad Nového zákona pro třetí tisíciletí*. 1. vyd. Praha: International Bible Society v nakl. Luxpress, 2000. 432 s., [6] s. obr. příl. ISBN 80-7130-088-8. S. 7.

²⁶ Tamtéž. S. 7.

významných kázání Ježíše: Kázání na hoře, pověření učedníků, podobenství o Božím království, praktické rady učedníkům a kázání o budoucnosti světa.²⁷

Následuje evangelium podle Marka, které vzniklo v Římě mezi roky 64 a 68 n. l. Marek byl pouze spolupracovníkem apoštola Pavla, který patřil do úzké skupiny dvanácti Ježíšových učedníků. Ve svém díle se věnuje především skutkům Ježíše Krista, ve snaze dokázat, že Ježíš je skutečně božím poslem, jelikož má moc zázračně uzdravovat a přemáhat utrpení a smrt. Podobně se Marek věnuje posledním týdnům Ježíšova života, jeho smrti a zmrtvýchvstání, opět s cílem ukázat, že Ježíš nad smrtí zvítězil.²⁸ Lukáš byl lékař, který doprovázel apoštola Pavla na několika misiích, následně s ním zůstal v Římě, poté, co byl Pavel uvězněn. V jeho evangeliu nalezneme události týkající se působení Jana Křtitele, historické momenty tehdejší doby a nejvíce se ze všech evangelistů zabývá narozením Ježíše.²⁹ Poslední z evangelií je Janovo, a jak jsem již zmínila, od předchozích se v mnohém liší. Janovo evangelium bylo sepsáno v Efezu mezi lety 90 a 95 n. l., tedy mnoho let po Ježíšově smrti. Stejně tak jako Matouš, i Jan se znal s Ježíšem osobně. Dokonce lze říci, že měli společně s apoštoly Jakubem a Petrem výsadní postavení. Jan Ježíše popisuje jako Boha, který přišel v lidské podobě na tento svět, stejně tak Lukáš, představuje Ježíše ne jako významnou osobnost, ale jako syna Božího.

²⁷ *Slovo na cestu: moderní překlad Nového zákona pro třetí tisíciletí*. S. 8.

²⁸ Tamtéž. S. 61.

²⁹ Tamtéž. S. 98.

3. ISLÁM

3.1. Historie Islámu

Původ nejmladšího z velkých monoteistických náboženství, islámu, je možné hledat na západě Arabského poloostrova. Začalo se utvářet v 7. století n. l. Klíčovou postavou, která je s islámem spojována, je prorok Mohamed, pocházející z rodu Hášimovců, který byl součástí kmene Kurejšovců. Tomu se podle jeho slov zjevil anděl Gabriel a zvěstoval mu, že je poslem Alláha, který ho poslal na svět, aby tlumočil jeho vůli. Zhruba od roku 610, kdy byl v Arábii rozšířen polyteismus, Mohamed předstupuje v Mekce před lid a pokouší se Araby obrátit k islámské víře. Islám je vyznáním víry v jednoho jediného Boha.³⁰

„Není božstva kromě Něho a On je ten, jenž život i smrt dává. Věřte tedy v Boha a posla Jeho, proroka neučeného, jenž věří v Boha a Jeho slova, a následujte jej.“ (súra 7:158)

I přes veškeré Mohamedovo úsilí je odezva na nové náboženství velmi malá, dokonce vyvolává nevoli u bohatých kupců. I proto je Mohamed roku 622 z Mekky vykázán. Toto datum je pro Araby velmi významné. Považují ho za počátek islámského letopočtu – tzv. hidžru. Nové útočiště nachází i s malou skupinkou svých učenců v Medíně, kde dokončuje své učení. Teprve zde je jeho poselství uvítáno a přijato. V Medíně se skupina Mohamedových stoupenců rozrostla, dokonce víru přijalo místní obyvatelstvo. Po vytvoření společenství vyhlásil prorok Mohamed džihád – tzv. svatou válku. Roku 630 vedl Mohamed úspěšné válečné tažení proti Mekce.³¹

O dva roky později, tedy roku 632, prorok Mohamed náhle umírá. V této době už je většina kmenů Arábie sjednocena pod islám. Jeho dva žáci,

³⁰ MENDEL, Miloš. *Džihád: islámské koncepce šíření víry*. Vyd. 2., rozš. V Brně: Atlantis, 2010. 354 s. ISBN 978-80-7108-316-0. S. 39.

³¹ DEMJANČUKOVÁ, Dagmar. *Dějiny a teorie náboženství*. S. 49.

Abú Bakr a Umar, se tímto stávají jeho nástupci. Smrtí Mohameda se šíření islámu nezastavilo, naopak islám překračuje arabská území, a šíří se do Egypta a Persie, dále pak do Afriky a Španělska.³² Po Mohamedově smrti bylo nutné shromáždit jeho učení, a proto jeho následovníci a žáci sepsali posvátnou knihu Korán (Vyprávění).³³

Korán, v arabštině al-Qur'án, je pro muslimy slovem božím – absolutním, neomylným, o kterém se nepochybuje. Korán se dělí na kapitoly – súry, kterých je 114. Každá z nich se dělí na verše – tzv. áje. V Koránu jsou súry, až na několik výjimek, řazeny podle délky a začínají slovy: „*Ve jménu Alláha, milosrdného, slitovného...*“³⁴ Texty Koránu se dělí do čtyř okruhů podle jejich obsahu na: věci víry, kultovní předpisy, morální záležitosti a vztahy mezi lidmi.

Korán není jedinou posvátnou knihou islámu. Další je kniha Hadith (Tradice). V této knize nalezneme informace o životě Mohameda, o jeho činech, ale také o samotných počátcích Islámu. Důležitou částí Tradice je i tzv. Sunna (Příklad). Sunna je jakýsi návod na to, jak by se měli chovat slušní muslimové.³⁵ Pro muslimy platí pevně daný kodex, kterým se musí řídit ve svém každodenním životě. Spojením určitých částí posvátné knihy Koránu a Sunny vzniká tzv. Šarí'a. Jedná se o zákoník, který popisuje správné jednání ve všech životních situacích. Tímto daným kodexem by se měl řídit každý počestný muslim.³⁶

³² DEMJANČUKOVÁ, Dagmar. *Dějiny a teorie náboženství*. S. 51.

³³ Tamtéž. S. 51.

³⁴ *Vznešený Korán: komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého*. Překlad Ivan Hrbek a Josef Procházka. Vyd. 1. V Praze: AMS ve spolupráci s TWRA, 2007. 760 s. ISBN 978-80-902419-4-7. S. 19.

³⁵ DEMJANČUKOVÁ, Dagmar. *Dějiny a teorie náboženství*. S. 51.

³⁶ Tamtéž. S. 51.

3.2. Prorok Mohamed

Jednou z nejzákladnějších a nejvýznamnějších osob islámského náboženství je bezesporu Alláhův prorok Mohamed. Ten byl poslán na zem, aby zde šířil islámskou víru. Posel Alláha se narodil dvanáctého dne měsíce rabí al-awwal roku cca 570 n. l. v arabském kmeni Kurajšovců.³⁷ V té době byla Mekka významným obchodním městem. Svou strategickou polohu město získalo také díky podzemní vodě, která zde byla nalezena. U vodního pramene se již v minulosti scházeli poutníci a beduíni, kteří toto místo uctívali i z důvodu, že zde stála velmi stará žulová stavba ve tvaru krychle – tzv. Ka'ba. Kolem této svatyně bylo kmenem Kurajšovců vystavěno trvalé osídlení.³⁸ Na území Arábie byl v té době, tedy zhruba v 5. – 6. století n. l., velmi rozšířen polyteismus s prvky primitivních náboženství. Jako příklad můžeme uvést totemismus nebo fetišismus. Tento trend přetrvával až do doby Mohamedova zjevení.³⁹

Když se Mohamed narodil, svolal medínské obyvatele jakýsi Žid, který jim řekl: „Tuto noc vyšla hvězda, pod níž se narodil Prorok.“⁴⁰ Mohamedovo dětství nebylo příliš šťastné – ještě před jeho narozením zemřel jeho otec Abdulláh, významný obchodník. O svou matku Amínu přišel, když byl ještě malé dítě, a stal se tak sirotkem. Proto se o něj začal starat jeho dědeček, později získal Mohameda do péče jeho strýc Abú Tálib. Malý Mohamed se svým strýcem absolvoval obchodní cesty, dokonce se zúčastnil i bitvy.⁴¹ Ve věku dvaceti pěti let se Alláhův prorok oženil. Za svou ženu pojal bohatou obchodnici Chadídžu. Ta se stala matkou všech Mohamedových dětí, kromě Ibráhíma.⁴²

K prvnímu zjevení došlo, když bylo Mohamedovi zhruba 40 let, v jeskyni na hoře Hirrá, nedaleko města Mekka. Byl přesvědčen, že mu tato zjevení sesílá

³⁷ IBN ISHÁK, Muhammed. *Muhammad: život Alláhova proroka*. Vyd. 1. Voznice: Leda, 2009. 230 s. ISBN 978-80-7335-184-7. S. 5.

³⁸ ARMSTRONG, Karen. *Islám*. V Praze: Sloart, 2008. 255 s. ISBN 978-80-7391-155-3. S. 39.

³⁹ DEMJANČUKOVÁ, Dagmar. *Dějiny a teorie náboženství*. S. 49.

⁴⁰ IBN ISHÁK, Muhammed. *Muhammad: život Alláhova proroka*. S. 5.

⁴¹ Tamtéž. S. 15.

⁴² Tamtéž. S. 18.

jediný Bůh a ponouká ho, aby vystoupil mezi lidmi jako prorok. Z počátku jeho prorocství uvěřila jen malá skupinka věřících. Postupem času dochází ke střetu Mohamedových přívrženců s qurajšovskými obyvateli Mekky. Z tohoto důvodu začal Mohamed uvažovat o odchodu ze svého rodného města. Roku 620 navázal styky s několika obyvateli města Medína, kam také roku 622 odešel. Tento rok se stal pro muslimy velmi významným milníkem, který nazývají „hidžra“ a je to počátek muslimského letopočtu.⁴³

Od této chvíle se Mohamed stává vladařem, avšak necítil se jím být, sám o sobě hovořil jako o Prorokovi či o Poslu Božím. V březnu roku 632 Mohamed koná tzv. „Pout' na rozloučenou“ a 8. června roku 632 Mohamed umírá.⁴⁴

⁴³ IBN ISHÁK, Muhammed. *Muhammad: život Alláhova proroka*. S. 203.

⁴⁴ Tamtéž. S. 204.

3.3. Korán

Korán je posvátnou knihou islámu, která byla dokončena okolo roku 650.⁴⁵ Impulzem k jejímu vytvoření se stala smrt proroka Alláha – Mohameda. V tu dobu se Mohamedovi následovníci pokoušeli shromáždit Mohamedovo učení, a díky tomu Korán vznikl.⁴⁶ Korán, nebo také al-Qur'án, v arabštině znamená 'přednášet' nebo 'vyprávění'. Je to text, o kterém můžeme říci, že je nejčastěji předčítaným posvátným textem, dokonce i nejčastěji nazpaměť se učeným textem.⁴⁷ Texty Koránu se dělí na sto čtrnáct kapitol – tzv. súr. Každá z nich se dělí na verše – tzv. áje. Jednotlivé sóry nejsou řazeny dle toho, jak se Mohamedovi zjevily, ale podle rozkazu třetího chalífy Uthmána byly, až na výjimku první z nich - Fátihy, seřazeny podle jejich délky.⁴⁸

Sóry se také dělí na medínské a mekkánské, ty následně historikové a teologové rozdělují do tří období.⁴⁹ Každá kapitola, súra, je pojmenovaná podle jejího námětu. Například v druhé, mimo jiné nejdelší súře, nalezneme příběh, ve kterém Mojžíš žádá lid, aby obětoval krávu, a proto název druhé kapitoly nese název 'Kráva'.⁵⁰ Ovšem nejdůležitější a nejznámější ze všech súr je první z nich. Súra al-Fátiha. Tu pobožní věřící odříkávají podle jejich víry pětkrát denně.⁵¹

⁴⁵ RODRIGUEZ, Jarbel, ed. *Muslim and Christian contact in the Middle Ages: a reader*. North York: University of Toronto Press, [2015], ©2015. xiv, 440 stran. Readings in medieval civilizations and cultures XVIII. ISBN 978-1-4426-0819-1. S. xii.

⁴⁶ DEMJANČUKOVÁ, Dagmar. *Dějiny a teorie náboženství*. S. 51.

⁴⁷ KEENE, Michael a MIKEŠ, Petr, ed. *Světová náboženství*. Překlad Dušan Zbavitel. S. 128.

⁴⁸ Tamtéž. S. 128.

⁴⁹ BAHBOUH, Charif, FLEISSIG, Jiří a RACZYŃSKI, Roman. *Encyklopedie islámu*. S. 146.

⁵⁰ KEENE, Michael a MIKEŠ, Petr, ed. *Světová náboženství*. Překlad Dušan Zbavitel. S. 129.

⁵¹ Tamtéž. S. 129.

3.4. Pět sloupů víry

Islám je vybudován na tzv. pěti sloupech víry, které pro muslimy znamenají totéž, co pro křesťany jejich desatero. Prvním sloupem je víra v jediného boha – Alláha a jeho proroka Mohameda (Šaháda).

Druhým je modlitba (Salát). Muslimská víra stanovuje, že se věřící musí modlit pětkrát denně. Za úsvitu, v poledne, odpoledne, po západu slunce a večer. Před samotnou modlitbou je muslim povinen projít rituální očištěním těla.⁵² Třetím sloupem muslimské víry je půst (Sawm). V samých počátcích islámu byly půsty Mohamedem rozloženy rovnoměrně během celého roku. Touto částí se prorok Mohamed nejspíše inspiroval v křesťanství či judaismu. Avšak po neshodách s židovskými obcemi Mohamed soustředil všechny půsty do jednoho měsíce. Tímto měsícem půstu, tzv. ramadánem, je devátý měsíc muslimského lunárního kalendáře. Na tento rok ramadán připadá na měsíc od 7. 6. 2016 do 6. 7. 2016. Během ramadánu platí přísný zákaz jídla a pití, kouření a pohlavního styku od východu do západu slunce. Od povinností spojených s ramadánem jsou vždy osvobozeni nemocní lidé či poutníci.⁵³

Čtvrtým sloupem je dobročinnost a včasné placení daní (Zakát). Každý správný muslim by měl vyčlenit ze svého příjmu částku pro chudé. Určitá částka je také pravidelně odváděna církvi. Pravý muslim by měl mít v pořádku všechny své finanční závazky.⁵⁴ Pátým sloupem muslimské víry je tradiční pouť do svatého města – Mekky. Tu by měl správný věřící vykonat alespoň jednou za život. Tento bod víry navazuje na staroarabskou tradici, s poutí do Kaaby. Cestu do Mekky jsou povinni konat pouze ti věřící, kteří na tuto pouť mají dostatek financí a fyzických sil. Pokud se muslim rozhodne pouť nekonat, má možnost se z tohoto závazku vykoupit.⁵⁵

⁵² DEMJANČUKOVÁ, Dagmar. *Dějiny a teorie náboženství*. S. 53.

⁵³ KŘÍKAVOVÁ, Adéla, MENDEL, Miloš a MÜLLER, Zdeněk. *Islám: Ideál a skutečnost*. Vyd. 1. Praha: Panorama, 1990. 367 s. Pyramida. ISBN 80-7038-012-8. S. 108.

⁵⁴ DEMJANČUKOVÁ, Dagmar. *Dějiny a teorie náboženství*. S. 54.

⁵⁵ Tamtéž. S 54.

4. KŘESŤANSTVÍ A ISLÁM

4.1. Islámský pohled na křesťanství

Islám je náboženstvím mladším než je křesťanství, a proto lze očekávat reflektování samotného křesťanství, či osob s ním spojeným v islámské nauce. Mohamed uznal proroky ze Starého a Nového zákona, ale současně obvinil Židy a křesťany z falsifikace jejich poselství. Mohamed také nerozlišuje jednotlivá evangelia, pojímá je jako jeden celek, který označuje pojmem „indžil“. Jedná se o knihu, která byla seslána Alláhem Ježíši (Isovi), čímž se odchyluje od historických skutečností, neboť „evangelium“ znamená radostnou zvěst. Takto pojmenovali první křesťané spisy Nového zákona, ve snaze vyjádřit jejich obsah.⁵⁶ Pod jménem Isa se v Koránu skrývá postava Ježíše Krista. Podle tvrzení muslimů je Ježíšovo pravé jméno Isa ibn Mariam, které Mohamed použil v tomto posvátném textu. Mohamed o Ježíšovi hovořil velmi často. Chápal ho jako paralelu ke své vlastní osobě. Dle Koránu v jednom ze svých kázání Ježíš dokonce ohlásil nadcházející příchod Mohameda. Zázraky, které Ježíš konal, muslimové obecně uznávají. Co však odmítají, je Ježíšova mučednická smrt na kříži. V Koránu se praví, že namísto Ježíše byla ukřižována jiná osoba, kterou měl být údajně Jidáš.⁵⁷ Důvodem, proč muslimové neuznávají mučednickou smrt, je obecně jejich pojetí proroků. Ježíš, stejně tak jako Mohamed, měl úspěch u lidí, oba se setkávali i s odpůrci svých poselství, mnohdy byli považováni za kouzelníky, nikdy ale nesměli prohrát. Toto pašijové utrpení by nabývalo smyslu pouze v případě, pokud by se jednalo o vykoupení. To je ovšem pojem a teologická kategorie, kterou muslimové neznají.⁵⁸

⁵⁶ LHOŤAN, Lukáš. *Ježíš Kristus a islám, aneb, Islám a jeho vztah k Ježíši a křesťanství*. Vyd. 1. V Pstruži: Lukáš Lhoťan, 2014. 77 s. ISBN 978-80-904932-4-7. S. 15.

⁵⁷ KÜNG, Hans a ESS, Josef van. *Křesťanství a islám: na cestě k dialogu*. Překlad Jiří Hoblík a Luboš Kropáček. S. 140 – 141.

⁵⁸ Tamtéž. S. 141.

Nicméně skutečnosti popisované Mohamedem se zcela neshodují s těmi historickými. Podle Koránu byl Ježíš Žid, jehož matkou byla Marie, sestra Árona, což byl bratr Mojžíše. Mohamed se tedy domníval, že Mojžíš a Áron byli Ježíšovi strýcové. K tomuto omylu zřejmě došlo kvůli Mohamedově neznalosti některých podrobností v biblických textech, ve kterých si mohl splést Marii z příběhů o Áronovi a Mojžíšovi s Marií, skutečnou matkou Ježíše Krista. Z tohoto nedorozumění se ještě muslimští apologeti pokusili vyjít tvrzením, že se jedná pouze o metaforu, avšak nesouhlasilo mnohem více faktů, například Korán se vůbec nezmiňuje o Josefovi – manželovi Marie. V textech se Mohamed zmiňuje o Marii jako o svobodné matce. Dalším příkladem Mohamedovy neznalosti je, že si při líčení křesťanů ani nebyl vědom skutečnosti, že se Římská říše rozpadla. Vše tedy nasvědčuje tomu, že Mohamed, či ti, kteří sestavovali koránové texty, překroutili historická fakta.⁵⁹ Mohamed dále nebere v potaz rozdělení na Východořímskou a Západořímskou církev. Obě je spojil v jednu, kterou označuje pojmem ar-Rum (tento výraz můžeme přeložit jako Římané nebo také Byzantinci). U Mohameda lze během jeho života spatřovat určitý posun ve vztahu ke křesťanům. Zpočátku křesťany oslavoval jako správné věřící, kteří jsou dokonce hodni následování, ale v průběhu času se jeho pohled na křesťany změnil až v nepřátelský. Křesťany viděl jako nepřátele Alláha a lstivé pokrytce.⁶⁰ Islám ve své podstatě křesťany toleruje, ale příliš je nerespektuje. Dle islámské tradice Mohamed ustanovil pojetí Boha i posvátné zákony, které jsou pevně dané a neměnné, a zrušil tím ustanovení daná předchozími proroky.

Soužití těchto dvou kultur tedy nebylo vyloučeno, ale mělo svá pevně daná pravidla. Podle islámského práva šaría byli křesťané nuceni nosit výrazné oblečení, byli vyloučeni z veřejných úřadů, nebylo jim dovoleno

⁵⁹ LHOŤAN, Lukáš. *Ježíš Kristus a islám, aneb, Islám a jeho vztah k Ježíši a křesťanství*. S. 23-24.

⁶⁰ Tamtéž. S. 17-19.

vystavět si kostel vyšší než mešitu, křesťan také nemohl svědčit u soudu proti muslimovi.⁶¹

⁶¹ LHOŤAN, Lukáš. *Ježíš Kristus a islám, aneb, Islám a jeho vztah k Ježíši a křesťanství*. S. 16.

4.2. Islám o Ježíši Kristu

V Koránu není život Ježíše Krista příliš podrobně popsán. Většina textů pojednávajících osobě Ježíše se týká buďto jeho dětství nebo jeho matky Marie. Po té je dokonce pojmenována jedna ze súr, konkrétně devatenáctá, ve které Mohamed píše o Ježíšově dětství. Tuto tematiku nacházíme i ve druhé súře s názvem Kráva, kde se hovoří o Ježíšovi jako o „slovu, které od Alláha pochází“, i o jeho skutcích, kterak vytvořil z hlíny ptáčky a vdechl jim život. Pravděpodobně mu byla známa tzv. evangelia dětství. Mohamed také v Koránu popisuje, že Alláh poslal Ježíše, aby dovolil Židům část toho, co jim bylo Alláhem předtím zakázáno.⁶²

Velmi významným bodem křesťanství je již od počátku mučednická smrt Ježíše Krista na kříži, což je historicky potvrzená událost. Ukřižování Ježíše však islám rezolutně odmítá. V Koránu je popsáno, že Ježíš ukřižován nebyl. Namísto něho byl zabit jeden z Ježíšových učedníků, který se sám dobrovolně nabídl a Alláh mu dal podobu Ježíše.⁶³

Rozsáhlejší sbírku poznatků o Ježíšově životě v Koránu nenalezneme. Je to z toho důvodu, že Mohamed nepovažoval křesťany za významné protivníky, proto neměl potřebu věnovat jim v Koránu více prostoru.

⁶² Tamtéž. S. 30 – 31.

⁶³ Tamtéž. S. 34.

4.3. Ježíšův Bůh versus Mohamedův Alláh

Tuto problematiku můžeme označit za lehce ožehavou, jelikož je to velmi kontroverzní část vztahu křesťanů a muslimů. Jisté náznaky podobnosti těchto dvou postav existují. Mnozí lidé se i dnes mylně domnívají, že Bůh popsáný Ježíšem je tatáž osoba, kterou popsal Mohamed pod označením Alláh. Mnozí tuto myšlenku dokládají závěry druhého vatikánského koncilu z let 1962 – 1965, ze kterých by mělo údajně vyplývat, že Ježíšův Bůh a Mohamedův Alláh jsou si rovni. Jedná se však o zkreslený výklad.⁶⁴

Dlouhá staletí teologové zaujímali stanovisko, že popis Boha jako Alláha v Koránu není v souladu s Novým i Starým zákonem. V několika posledních desetiletích se však objevuje teorie tzv. „abrahámovských náboženství zahrnující křesťanství, islám a judaismus, a která mimo jiné tvrdí, že Bůh v Bibli a v Koránu představují jednu osobu. Většina teorií se však přiklání k verzi, že se nejedná o totéž, jelikož vyobrazení Boha Ježíšem a proroky neodpovídá popisu Alláha v Koránu.

S tímto tvrzením se ztotožňuje například i muslimská církev Ústředí muslimských náboženských obcí a Islámská nadace v Praze, která nepovažuje slovo Bůh za přesné označení „Jediného, Věčného Stvořitele, Pána všech světů“. Nejpřesnějším označením je Alláh.⁶⁵

⁶⁴ LHOŤAN, Lukáš. *Ježíš Kristus a islám, aneb, Islám a jeho vztah k Ježíši a křesťanství*. S. 44.

⁶⁵ Tamtéž. S. 45.

4.4. Korán a Desatero

Korán také navazuje na křesťanské Desatero a parafrázuje jej. Texty nejsou ucelené, jako je tomu v Bibli, ale objevují se napříč celým Koránem. Pro ukázkou významné podobnosti mezi Desaterem a texty Koránu uvádím následující příklad. Deváté pravidlo Desatera praví: „Nevydáš proti svému bližnímu křivého svědectví“. V Koránu se o této záležitosti uvádí:

„Kdo se dopustí chyby nebo hříchu a potom z toho obviní nevinného, dopouští se tím osočování a hříchu zjevného.“ (súra 4:112) „Vy, kteří věříte! Buďte vytrvalí ve spravedlnosti, svědčíte-li před Bohem, byť i to bylo proti vám samým či rodičům anebo blízkým příbuzným a ať jedná se o bohaté či chudé, vždyť Bůh je ochráncem obojích! Nenásledujte tedy vášně své před spravedlností! A jestliže ji zkřívíte anebo od ní uhnete, tedy Bůh je dobře zpraven o všem, co děláte.“ (súra 4:135)

Ve většině případů se pravidla popsaná v Desateru shodují s Koránem. Někdy jsou v Koránu pravidla upřesněna. K tomuto dochází například u čtvrtého přikázání: „Cti otce svého i matku svou.“ Korán v tomto případě rozepisuje situaci, kdy je možno neuposlechnout svých rodičů, pokud by odvraceli své děti od víry. Nadále se však děti musí chovat ke svým rodičům s úctou. Zároveň řeší i situaci dospělých dětí, které by se měly o své rodiče postarat v případě nemoci či ve stáří.⁶⁶

Naopak jedna z rozdílů se nachází v přikázání „nezabiješ“. V Koránu se nachází výjimka, kdy tak člověk smí činit. Tato výjimka nastává v případě sebeobrany, zároveň je do této kategorie zahrnutý trest smrti. Stejným způsobem Korán uvažuje o pomstě. Tzv. krevní msta nesmí přesáhnout mez spáchaného zločinu.

⁶⁶ *Vznešený Korán: komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého.* Překlad Ivan Hrbek a Josef Procházka. S. 317.

5. KŘESŤANSTVÍ A ISLÁM V HISTORICKÝCH SOUVISLOSTECH

Brzy po vzniku několika prvních center v Arábii, se začínal islám rozšiřovat i do vzdálenějších území Blízkého východu a Evropy. Do jaké míry byla tato expanze plánována samotným Mohamedem, se můžeme jen dohadovat. Po jeho smrti totiž hrozil rozpad arabských kmenů, a proto tato idea byla zřejmě nejlepším řešením, jak odvést energii. Ač podnikali arabští nomádi nájezdy do Sýrie a Iráku dlouhá staletí, nyní byla situace obzvláště příznivá. Byzanc se společně s Íránem vyčerpaly válkami, které mezi sebou vedly, navíc Byzanc musela řešit i vnitrostátní problémy pro svou nepříliš šťastnou náboženskou politiku. Expanze se dovršila během necelého století, během kterého islám ovládnul území Blízkého východu včetně Palestiny, Sýrie, Egypta a severní Afriky.⁶⁷

K první vlně expanze dochází v první polovině 7. století. Toto šíření islámu probíhalo násilnou formu a během něho bylo křesťanské obyvatelstvo severní Afriky „obráceno“ k islámu. K největšímu rozkvětu islámu dochází v 9. století za vlády dynastie Abbásovců.⁶⁸ Jedním z významných válečných konfliktů mezi křesťanstvím a islámem byly tzv. křížové výpravy. Ty byly vyhlášeny papežem proti muslimům, pohanům a kacířům, zároveň jejich důvodem bylo i získání ztracených křesťanských míst v Palestině. Poté, co v roce 1299 vznikla Osmanská říše, islám znovu expanduje do Evropy, kde obsazuje území Balkánského poloostrova. V roce 1492 vrcholí tzv. reconquista, neboli „zvonudobytí“ Španělska. Tímto pojmem označujeme vytlačení Maurů z Pyrenejského poloostrova, který ovládali od počátku osmého století.⁶⁹

⁶⁷ KÜNG, Hans a ESS, Josef van. *Křesťanství a islám: na cestě k dialogu*. Překlad Jiří Hoblík a Luboš Kropáček. S. 63.

⁶⁸ Kropáček, Luboš, zápis přednášky na KTF. Online <https://cejsk.signaly.cz/0710/strucne-dejiny-islam>

⁶⁹ Tamtéž.

5.1. Křesťanství a islám v dobách křížových výprav

5.1.1. Situace před první křížovou výpravou

Situace v křesťanské Evropě byla v době před křížovými výpravami poměrně vyhrocená. Jedním z problémů byly neshody západních křesťanů, jejichž centrem byl Řím a východních ortodoxních křesťanů, s centrem v Konstantinopoli. Tyto dva tábory se rozešly v otázce Boží trojice. Západní křesťané si k formulaci vyznání přidali tzv. „filoque“ – neboli „i Syna“. Východní křesťanství toto nepřijmulo a zůstalo při původní formulaci, kdy Duch svatý vychází z „Otce Boha“. Vyvrcholení této situace nastalo roku 1054, kdy došlo k tzv. schizmatu, neboli rozdělení církve na dvě větve; západní, katolickou, a východní, pravoslavnou. Tyto události se nenesly pouze v rovině náboženské, ale zasáhly i politiku tehdejší doby, jelikož byla nadnesena otázka, zda existuje právo doplňovat formulace vyznání víry.⁷⁰

Další zásadní spor, na pozadí křesťanské Evropy v 11. století, vznikl mezi církví a světskou mocí, konkrétně mezi papežem a císařem Svaté říše římské, který vešel do dějin pod pojmem „boj o investituru“. Důvodem tohoto konfliktu byla snaha církve vymanit se ze závislosti na panovníkovi, při volbě nového papeže a dalších církevních úřadů.⁷¹ Tento spor byl ukončen v roce 1122 dohodou, na sněmu ve Wormsu, tzv. konkordátem wormským.⁷²

⁷⁰ MAYER, Hans Eberhard. *Dějiny křížových výprav*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2013. 404 s. Historické myšlení; sv. 63. ISBN 978-80-257-0933-7. S. 14 – 15.

⁷¹ MAYER, Hans Eberhard. *Dějiny křížových výprav*. S. 14.

⁷² TYERMAN, Christopher. *Svaté války: dějiny křížových výprav*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012. 1041 s., [32] s. obr. příl. ISBN 978-80-7422-091-3. S. 16-17.

5.1.2. Idea křížových výprav

Situace v muslimském světě se před 10. století nesla v duchu nekončících bojů mezi sunnity a šíity, kteří se neustále střídali ve vládě. Chalífát rodu Abbásovců byl navíc od poloviny 10. století podřízen kontrole šiitských Bújovců. Důsledkem této situace byl vpád tureckých Selžuků, vyznávajících sunnitskou ortodoxii. Turci od té doby nejen ovládali Abbásovský chalífát, ale dále pokračovali ve své agresivní rozpínavé politice proti egyptským nevěrcům, a zároveň proti Byzantské říši. Situace se dále stupňovala, až vyústila v bitvu u Mantzikertu, kde roku 1071 Seldžukové drtivě poráží Byzanc. Na tyto události musel neprodleně zareagovat byzantský císař, který na západ vyslal poselstvo s žádostí o pomoc v boji proti muslimům. Západ si nyní mohl ospravedlnit zásah na Východ, jelikož tyto porážky vykládal jako neschopnost bránit křesťanskou víru před islámem. Zároveň tato skutečnost mohla zásadně ovlivnit právě probíhající boj o investituru, jelikož Západní papež Urban II. neměl podporu celého křesťanského světa, a tato pomoc mohla upevnit jeho pozici. Lákavá byla také myšlenka na osvobození Jeruzaléma, který byl považován za centrum Východní církve, a zároveň mělo toto město významnou duchovní hodnotu pro celý křesťanský svět.⁷³

Důsledkem této žádosti byzantského císaře byla vyhlášena první křížová výprava 27. listopadu 1095, tehdejším papežem Urbanem II. na koncilu ve francouzském Clermontu. Právě tam pronesl významnou řeč, ve které vyzval veškerý lid k cestě do Svaté země. Cílem této výpravy měla být pomoc východním bratřím v boji proti nevěrcům, znesvěcujícím křesťanské svatyně a Svatý hrob. Tato řeč byla dle dobových svědectví velmi emotivní a přinesla značný úspěch, kdy mnoho lidí ihned přijalo kříž, čímž se zavázali k účasti ve výpravě, a nedodržení tohoto závazku mohlo vést až k exkomunikaci, neboli vyloučení z církve, což byl jeden z nejtěžších trestů používaných církví.

⁷³ RUNCIMAN, Steven. A history of the Crusades. vol. 1, The first Crusades and the foundation of the Kingdom of Jerusalem. Harmondsworth: Penguin Books, 1965. xiii, 376 s. S. 64.

Následovala velká náborová kampaň, během které Urban II. procestoval značnou část Francie, kde kázal křížovou výpravu, což měli nařízeno i místní biskupové.⁷⁴

Hnacím motivem křížových výprav byla idea svaté války proti bezvěrcům, v tomto případě vyznávajících islám. Nutné bylo zároveň ospravedlnit boj křesťanů, který se měl dít ve jménu náboženství, jež hlásá lásku a mír.⁷⁵

⁷⁴ RUNCIMAN, Steven. A history of the Crusades. vol. 1, S. 106.

⁷⁵ MAYER, Hans Eberhard. *Dějiny křížových výprav*. S. 30.

5.1.3. Průběh křížových výprav

První křížová výprava byla vyhlášena na koncilu v Clermontu, roku 1095, papežem Urbanem II. Cílem mělo být osvobození křesťanských posvátných míst, v popředí Jeruzaléma, od muslimů. Celkově byla tato výprava úspěšná, křižáci dobyli Nikiiau, Kilikii, Edessu a Antochitii. V červenci 1099 byl úspěšně dobyt i Jeruzalém. Vlivem silné propagandy ze strany západních kazatelů, křižáci vnímali muslimy jako nevěrce, které je třeba zabít, ve jménu Boha. To vedlo až k fanatickému jednání křižáckého vojska a mnoha masakrům muslimů.⁷⁶

Tuto výpravu lze celkově označit za nejúspěšnější, jelikož díky ní vznikly čtyři křižácké státy – hrabství Edessa, knížectví Antichotie, Tripoliska a Jeruzalémské království.⁷⁷

Ne všechna území si křesťané udrželi. Jako první přišli o hrabství Edessa, které podlehl mosulskému atabegovi, Imádu ad-Dín Zengímu, který se tímto počinem stal muslimským hrdinou a započal s vyháněním křižáckých vojsk.

Druhá kruciáta byla vyhlášena papežem Evženem III., za účelem udržení vydobytých území. Této výpravy se tentokrát účastnili i francouzský král Ludvík VII. a německý panovník Konrád III.⁷⁸

Tuto výpravu od začátku provázely velké problémy. Znovuzískání hrabství Edessa se ukázalo jako zbytečné, a proto se zájem křižáckých vojsk obrátil k Damašku. Tato vojenská akce se uskutečnila roku 1148 a skončila naprostým debaklem pro křižáky. Během výpravy také došlo k znovu ovládnutí Jeruzaléma muslimy. Neúspěch druhé výpravy vyvolal v křesťanské Evropě

⁷⁶ TYERMAN, Christopher. *Svaté války: dějiny křížových výprav*. S. 127-129.

⁷⁷ MACEVITT, Christopher Hatch. *The crusades and the Christian world of the East: rough tolerance* [online]. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, ©2008. The Middle Ages series [cit. 2016-08-09]. S. 59-61.

⁷⁸ MAYER, Hans Eberhard. *Dějiny křížových výprav*. S. 119 – 121.

velký šok. Z důvodu finančních problémů, byl dokonce zaveden tzv. Saladinův desátek, který měl zajistit dostatek financí k pořádání dalších výprav.⁷⁹

Cílem v pořadí již třetí křížové výpravy, bylo samozřejmě znovuzískání Jeruzaléma. Tato výprava probíhala v letech 1189 – 1192, a do jejího čela se postavili tři nejvýznamnější evropští panovníci své doby – Fridrich I. Barbarossa, Filip II. August a Richard I. Lví Srdce, který v tomto tažení proslul svými diplomatickými jednáními s již zmiňovaným vojevůdcem Saladinem. Mnohdy je tato výprava označována za duel těchto dvou mužů, reprezentujících na jedné straně křesťanství, na druhé straně islám. Právě tato jednání také poukazují na značný posun ve vnímání muslimů jako bezvěrců, kteří zasluhují pouze smrt, když vzpomeneme tuto rétoriku první křížové výpravy.⁸⁰

Do čela čtvrté křížové výpravy nechal tehdejší papež Inocenc III. postavit opět zavázané šlechtice, jelikož nabyt předsvědčení, že za neúspěchy posledních dvou výprav, stojí neshody mezi zúčastněnými králi. Z důvodu finančních problémů se hned v počátku stali křížáci zcela závislí na pomoci Benátčanů, kteří je využili ke splnění svých vlastních zájmů. Nejprve křížáckou armádu poslali dobýt přístav Zadar, následně do Konstantinopole. Kvůli konfliktům s císařem Alexiem IV. došlo k jejímu obléhání a následnému dobytí.⁸¹

Pátá křížová výprava byla vyhlášena na čtvrtém lateránském koncilu, papežem Inocencem III., a zamířila do Egypta, kde se křížácké armádě podařilo dobýt pevnost v Dammetu. Egypt byl v očích křížáků strategickou polohou, jelikož skrze něj se jim měla otevřít cesta do Jeruzaléma. Na rozkaz papežského legáta Pelagia, křížáci postupovali dále do Egypta. Během své cesty však byli obklíčeni, což mělo za následek selhání celé páté kruciáty.⁸²

⁷⁹ Saladin byl vojenský velitel, který dobyl zpět Jeruzalém.

⁸⁰ MAYER, Hans Eberhard. *Dějiny křížových výprav*. S. 177.

⁸¹ HROCHOVÁ, Věra a HROCH, Miroslav. *Křížáci ve Svaté zemi*. 2., upr. vyd. Praha: Mladá fronta, 1996. 289 s., [32] s. il. (některé barev.). Kolumbus; sv. 134. ISBN 80-204-0621-2. S. 222 – 223.

⁸² HROCHOVÁ, Věra a HROCH, Miroslav. *Křížáci ve Svaté zemi*. S. 229.

Klíčovou postavou šesté výpravy byl bezpochyby štaufský císař Fridrich II. Ten se již roku 1215 zavázal k účasti v křižáckých taženích, avšak zájmem papeže Inocence III. byl, aby výprava nebyla vedena světskou mocí. Roku 1225 se sepsala další dohoda, ve které se Fridrich zavazuje k tažení do Svaté země roku 1227. Kvůli nemoci byl však donucen tažení pozastavit a z tohoto důvodu na něj papež Řehoř IX. uvalil klatbu. Z důvodu své exkomunikace si nemohl dovolit příliš velkou vojenskou akci, a proto se po příjezdu do Svaté země sešel s egyptským sultánem Kámilem.

Tato diplomatická jednání přinesla podepsání smlouvy, ve které se obě strany zavázaly k desetiletému příměří, zároveň se v ní sultán Kámil vzdává Jeruzaléma a okolí za předpokladu, že tato území budou i nadále muslimům přístupná. Tento velmi významný a pozoruhodný počín byl možný i díky pozitivnímu vztahu Fridricha k muslimům. Ten byl s velkou pravděpodobností dán jeho výchovou na Sicílii, kde právě muslimské obyvatelstvo tvořilo významnou část. Tento diplomatický úspěch však nebyl pozitivně chápán ani na jedné ze stran. Papež tuto smlouvu odsoudil kvůli přítomnosti muslimů na Jeruzalémské půdě, i sultán Kámil čelil velké kritice ze strany muslimského světa.⁸³

Smlouva mezi křesťany a muslimy však mohla platit pouze do té doby, dokud byla Palestina stabilní. V roce 1244 vtrhl do Jeruzaléma kmen Chórezémů, a ten opět kapituloval. Proto byla vyhlášena další z křížových výprav, nyní už sedmá v pořadí. Do jejího čela se postavil francouzský král Ludvík IX, o kterém se polemizuje, že podnětem pro uskutečnění kruciáty nebyla ani tak skutečnost, že Svaté město opět padlo do držav muslimů, jako jeho zázračné vyléčení z vážné nemoci. Za strategický cíl výpravy bylo, stejně tak jako v páté výpravě, zvoleno město Damietta v Egyptě. To sice podlehl náporu křižáckých vojsk po

⁸³ HOUSLEY, Norman. *Fighting for the cross: crusading to the Holy Land*. New Haven: Yale University Press, ©2008. xvi, 357 s., [16] s. obr. příl. ISBN 978-0-300-11888-9. S. 225.

několikahodinovém obléhání, avšak poté padla celá armáda, včetně krále Ludvíka, do muslimského zajetí.⁸⁴

I následující, osmá, křížová výprava je spojena se jménem francouzského krále Ludvíka IX. Ten se na radu svého bratra Karla z Anjou vypravil do Tunisu, brzy však onemocněl a zemřel. Už od poloviny 13. století byly zjevné velké problémy křesťanů s udržením svých území na Blízkém východě. Neúnosnou se jejich situace stává po nástupu mamlúků, kteří se probjovali k moci v Egyptě. V jejich čele stál mamlúcký sultán Bajbars, a právě ten byl tou největší hrozbou pro křižáky, neboť ve svých činech chtěl navázat na Saladina, a ukončit tak křesťanskou éru ve svaté zemi. Toto se mu během tažení, která probíhala v letech 1265 – 1271, podařilo. Územní ztráty byly pro křesťany značné a devastující.⁸⁵

Když roku 1268 padla Antiochie, ukázalo se, že záměrem sultána Bajbarse je nejen křižáky vypudit z území Svaté říše, nýbrž je vyhladit. Jen co sultánova vojska prolomila křižáckou obranu, bylo rozkázáno zavřít všechny únikové cesty, aby nebyl nikdo neuprchnul.⁸⁶

⁸⁴ GABRIELI, Francesco, *Křížové výpravy očima arabských kronikářů*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2010. 336 s. Memoria medii aevi; sv. 11. ISBN 978-80-257-0333-5. S. 252-253.

⁸⁵ MAYER, Hans Eberhard. *Dějiny křížových výprav*. S. 314 – 315.

⁸⁶ MAYER, Hans Eberhard. *Dějiny křížových výprav*. S. 314 – 316.

5.1.3.1. První křížová výprava

První křížová výprava byla zahájena papežem Urbanem II. na koncilu v Clermontu roku 1097. Zajímavá je v této souvislosti postava prostého mnicha Petra poustevníka, který kázal kruciátu ještě před Clermontským koncilem, již roku 1096. Ten kolem sebe dokázal shromáždit velký počet příznivců, z řad prostých lidí i významných šlechticů, mezi nimiž například Gautiera Sans-Avoir, zvaného Bezzemka. Ten vedl francouzské části vojsk. Celkově čítala armáda svolaná Petrem Poustevníkem až třicet tisíc vojáků.⁸⁷

Roku 1097 vpadli křižáci do Svaté země se záměrem osvobození posvátných křesťanských míst a svých východních bratří. Důsledkem cílené nenávislné kampaně proti muslimům, kteří byli v očích Franků, jak muslimové křižáky nazývali, líčení jako pohané, které je třeba zabít, vedlo k fanatickému chování křižáků. Téhož roku křižáci dobili opevněné město Nikáia, kterému vládl seldžucký sultán Kilič Arslan.⁸⁸

Důležitým strategickým bodem pro křižáky bylo obléhání Antiochie, které probíhalo od října 1097 a bylo úspěšně zakončeno v červnu 1098. Po Antiochii křižácká vojska pokračovala do jednoho z nejvýznamnějších měst Arménů – Edessy, ve kterém se jim podařilo opět zvítězit. Teprve v tento moment se dá říci, že začal islámský svět křižáky brát jako hrozbu. Z těchto důvodů se rozběhla diplomatická jednání mezi křižáky a muslimy. Následoval pochod na Jeruzalém, ke kterému křižácká vojska dorazila 7. června 1099. Město bylo ovšem bráněno jen malou jednotkou pod velením fátimovského místodržícího, který ještě před příchodem křižáků nechal z města vyhnat křesťany a nevěřící, čímž jim paradoxně zachránil život.⁸⁹

Po měsíčním obléhání, dne 15. července 1099, Jeruzalém padl do rukou křižáků a jeho dobytí se proměnilo v obrovské krveprolití a plenění. Jedním

⁸⁷ BRIDGE, Antony. Křížové výpravy. Překlad Marie Kreysová. Vyd. v Leda 1. Voznice: Leda, 2013. 327 s. ISBN 978-80-7335-314-8. S. 37-39.

⁸⁸ HROCHOVÁ, Věra a HROCH, Miroslav. *Křižáci ve Svaté zemi*. S. 35-36.

⁸⁹ RUNCIMAN, Steven. *A history of the Crusades*. vol. 1, S. 279.

z těch, který získal autoritu Arabů a držel se rytířských pravidel vedení války, byl Raimond z Toulouse. Dalším z křižáckých vojevůdců, jehož jednání bylo v rozporu s Raimondovým, byl Tankred. Ten slíbil bezpečnost těm muslimům, kteří se shromáždí uvnitř Šalamounova chrámu, avšak druhý den byli všichni popraveni.⁹⁰

Podobný osud čekal prakticky všechny obyvatele Jeruzaléma, kteří byli fanaticky vražděni a často i mučeni, s cílem získání informací o údajných pokladech. Přesný počet vyvražděných muslimů nejspíše nikdy nezjistíme, ale známé údaje hovoří o zhruba 70 000 lidí.⁹¹

Dobytím Jeruzaléma a osvobozením Svatého hrobu, včetně zdejších křesťanů, byl naplněn cíl první křižové výpravy. Většina vojáků se vrátila zpět do Evropy, avšak našlo se několik málo křižáků, kteří na území Palestiny zůstali. Celkově byla první křižová výprava hodnocena jako velmi úspěšná, i právě díky tomu, že byla vedena ve jménu Boha. Našli se ale i odpůrci v řadách západních křesťanů, kteří odmítali masakr, ke kterému došlo v Jeruzalémě. Právě ten hrál důležitou roli následné propagandě muslimů proti křižákům.⁹²

Významným úspěchem, kterého bylo dosaženo díky první křižové výpravě, bylo založení čtyř křižáckých států na dobytých územích, a to hrabství Edessa a knížectví Antiochie na severu a hrabství Tripolis a Jeruzalémské království na jihu. Do těchto států přicházeli z Evropy davy lidí, ať už nově zrekrutovaní křižáčtí vojáci nebo prostí lidé, hledající lepší životní podmínky. Prvním nově vzniklým křižáckým státem bylo hrabství Edessa, které vzniklo začátkem roku 1098 a také jako první roku 1144 podlehl mosulskému

⁹⁰ HROCHOVÁ, Věra. *Křižové výpravy ve světle soudobých kronik*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982. 255 s., [33] s. obr. příl. Horizont: knižnice všeobecného vzdělání.

⁹¹ GABRIELI, Francesco, *Křižové výpravy očima arabských kronikářů*. S. 39.

⁹² RUNCIMAN, Steven. *A history of the Crusades*. vol. 1, S. 287.

atabegovi, který využil sporů mezi Edessou a dalším z křižáckých států - Antiochií.⁹³

Knížectví Antiochie bylo založeno po zhruba devítiměsíčním obléhání města roku 1098, kdy město padlo do rukou křižáků důsledkem zrady jednoho z důstojníků antiochijské posádky, kterého Frankové uplatili.⁹⁴ Do čela knížectví se postavil Bohemund z Tarentu, který z Antiochie vybudoval stabilní stát, který byl schopen čelit útokům muslimů.⁹⁵

Třetím z křižáckých států bylo království Jeruzalémské, které vzniklo bezprostředně po dobytí Svatého města. Hrabství Tripolis vzniklo roku 1109 po sedmiletém obléhání, které započal Raimond z Tolouse. Jeho prvotním úmyslem bylo založit si zde vlastní panství, avšak během obléhání zemřel. Pád Tripolisu, stejně tak jako tomu bylo v případě Jeruzaléma, provázelo násilí, rabování a vraždění muslimů.⁹⁶

⁹³ GABRIELI, Francesco, *Křižové výpravy očima arabských kronikářů*. S. 69-70.

⁹⁴ Tamtéž, S. 35.

⁹⁵ TYERMAN, Christopher. *Svaté války: dějiny křižových výprav*. S. 192.

⁹⁶ GABRIELI, Francesco, *Křižové výpravy očima arabských kronikářů*. S. 51.

5.1.3.2. Druhá křížová výprava

Bezprostřední příčinou vyhlášení druhé kruciáty bylo znovuzískání města Edessy muslimskými vojsky. Právě tato událost, kterou později využil papež Evžen III. k vyhlášení druhé křížové výpravy, způsobila pád hrabství Edessa, které vzniklo na území Palestiny jako první křížácký stát. Druhá kruciáta byla svým charakterem již od jejího počátku odlišná od té první. Nyní se jí mohli zúčastnit světští panovníci, konkrétně francouzský král Ludvík VII. a německý král Konrád III. Zároveň za vstup do řad křížáků byla nabídnuta ještě větší privilegia, než tomu bylo u první křížové výpravy.⁹⁷

Už od samého začátku byla pouť křížáků provázena problémy a neustálými atakami muslimů. Znovuzískání hrabství Edessa se nakonec ukázalo jako nereálné, a proto bylo na křížácké konferenci v Akkonu rozhodnuto napadnout Damašek, který už se v minulosti křížáci pokoušeli několikrát dobýt. I když vojenští velitelé v Damašku útok křížáků nečekali, přesto se jim ho podařilo odrazit.⁹⁸

Naprostý debakl druhé křížové výpravy vyvolal v Evropě šok zároveň doprovázející pochyby o samotné myšlence a oprávněnosti křížových výprav. Faktorů, které zapříčinily neúspěch druhé kruciáty, bylo mnoho. Nyní se jako nedocenená ukázala například pomoc Byzancie, která během dalších výprav inklinovala spíše ke spojení s Turky, což významně ovlivňovalo vztah Západu a Východu. Dále můžeme hovořit o mnohem větší adaptaci muslimů na evropský styl boje.⁹⁹

⁹⁷ MAYER, Hans Eberhard. *Dějiny křížových výprav*. S. 119-120.

⁹⁸ NICOLLE, David. *Druhá křížová výprava 1148: pohroma před branami Damašku*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 96 s. Válečná tažení. ISBN 978-80-247-3413-2. S. 43-49.

⁹⁹ HROCHOVÁ, Věra a HROCH, Miroslav. *Křížáci ve Svaté zemi*. S. 116-119.

5.1.3.3. Třetí křížová výprava

Klíčovou postavou při střetu křesťanství a islámu, byl Al-Malik al-Násir Júsuf Ibn Nadžm ad-Dín Ajjúb ibn Šadí Abú'l-Muzaffar Saláh ad-Dín, jinak známý jako Saladin. Obecně je uznáván jako nejvýznamnější postava období křížových, a to dokonce i v Evropě, který si získal úctu a respekt svých západních nepřátel. Většina kronikářů jej vyobrazuje jako muže mimořádných schopností a politických dovedností.¹⁰⁰

Pro arabské kronikáře Saladin představuje významnou osobu, bojovníka svaté války proti křižákům. Přesto se najdou i tací, například arabský kronikář al-Athíra, který Saladina kritizuje za jeho mírnost a slitování, jež projevil křesťanům po dobytí Jeruzaléma roku 1187.¹⁰¹

Nejvíce na sebe Saladin upozornil během svého pobytu v Egyptě, jehož se stal později vládcem. Jeho snahou bylo sjednotit islám kvůli budoucímu boji s křižáky, proti kterým vyhlásil masivní propagandu svaté války - džihádu, která vyvrcholila v bitvě u Hattínských rohů, roku 1187, kde byla křižácká armáda zcela zničena. Ušetřen však byl život jeruzalémského krále Guye z Luisignanu, kterého si Saladin společně s Renaudem Chatillonem pozval do svého stanu. Tam nabídl králi symbolický pohár s vodou, jako znamení milosti. Když chtěl Guy předat pohár i Renaudovi, byli upozorněni, že jemu pohár nenáleží. Došlo k hádce, která byla ukončena setnutím Renaudovi hlavy a označením ho, za viníka války mezi křesťany a muslimy.¹⁰²

¹⁰⁰ NICOLLE, David. *Třetí křížová výprava 1191: Richard Lví srdce, Saladin a zápas o Jeruzalém*. 1. S. 20.

¹⁰¹ HILLENBRAND, Carole. *The crusades: Islamic perspectives*. Edinburgh: Edinburgh University Press, ©1999. lvi, 648 s., [16] s. obr. příl. ISBN 0-7486-0905-9. S. 171.

¹⁰² HROCHOVÁ, Věra a HROCH, Miroslav. *Křižáci ve Svaté zemi*. S. 164.

Jeruzalém a přilehlé oblasti tak připadly opět do držav islámu. Průběh událostí, které následovaly po dobytí města, byl poněkud odlišný, než tomu bylo u křižáků. Saladin přijal kapitulaci obyvatel Jeruzaléma a umožnil jejich vykoupení. Právě tato zmíněná velkorysost s sebou nesla kritiku mnoha muslimů, avšak mezi křesťany si tímto získal značný respekt a uznání.¹⁰³

O toleranci můžeme hovořit i ve vztahu k ortodoxním křesťanům, a to především díky velmi dobrým vztahům s byzantským císařem, kterým bylo umožněno i nadále obývat Jeruzalém a ponechat si svou víru, pod podmínkou pravidelného placení daně.¹⁰⁴

Informace o ztrátě Jeruzaléma vyvolaly v Evropě bouřlivé reakce. Zároveň vleklé boje byly velmi finančně náročné, proto byl pro financování další z výprav zaveden tzv. Saladinův desátek ve Francii a Anglii. Hlavním cílem v pořadí již třetí křížové výpravy bylo znovudobytí svatého města, Jeruzaléma. Do čela vojsk se tentokrát postavil sám císař Svaté říše římské Fridrich Barbarossa, Filip II. August a Richard Lví srdce, který se stal velmi významnou postavou třetí kruciáty. Především díky jeho diplomatickým jednáním se Saladinem, která probíhala po celou dobu výpravy, a byla provázena vzájemnou zdvořilostí, respektem a náboženskou tolerancí. Oba byli významnými osobnostmi jednotlivých stran, výborní vojevůdci a stratégové. Tato jednání názorně ukazují proměnu vztahů mezi křesťany a muslimy, především ve srovnání s jednáním křižáků, kteří se účastnili první kruciáty. Podařilo se vyjednat například pětiletý mír, který vymezoval vlivy muslimů a křesťanů, zároveň umožňoval vstup křesťanským poutníkům do Jeruzaléma.¹⁰⁵

¹⁰³ ABU-MUNSHAR, Maher Y. *Islamic Jerusalem and its christians: a history of tolerance and tensions*. London: I.B. Tauris, 2007. x, 249 s. ISBN 978-1-84511-353-7. S. 143 – 149.

¹⁰⁴ ABU-MUNSHAR, Maher Y. *Islamic Jerusalem and its christians: a history of tolerance and tensions*. S. 158-159.

¹⁰⁵ TYERMAN, Christopher. *Svaté války: dějiny křížových výprav*. S. 449.

Postupem času se ukázalo dobytí Jeruzaléma nereálným, a proto začala probíhat mírová jednání obou stran. Richard I. pro získání Svatého města dokonce nabídl svou sestru pro sňatek se Saladinovým bratrem. Ač se tato myšlenka v budoucnu nerealizovala, opět byl vidět velký posun ve vztahu mezi křesťany a muslimy. Svaté město se tak během třetí křížové výpravy nepodařilo získat zpět do rukou křesťanstva.¹⁰⁶

¹⁰⁶ TYERMAN, Christopher. *Svaté války: dějiny křížových výprav*. S. 470-472.

5.2. Důsledky křížových výprav

Poté co byla v roce 1095 vyhlášena první kruciáta, jediné dostupné informace o vyznavačích islámu pocházeli od církevních hodnostářů. Obraz muslimů byl z důvodů ospravedlnění výprav účelně zkreslován. Muslimové byli líčeni jako brutální pohané, kteří vraždí a zotročují křesťany. Právě tyto představy o vyznavačích islámu vedly k fanatickému chování křížáckých vojsk a následným masakrům během první křížové výpravy.¹⁰⁷ Avšak se založením křížáckých států ve Svaté zemi se tento pohled začal poněkud měnit. Pro plynulý každodenní život spolu obě skupiny musely komunikovat a vzájemně se tolerovat. Příhodný je například obraz vojevůdce Saladina, jehož před třetí křížovou výpravou západní autoři popisovali jako krutého nepřítele a po ní jako ctnostného a významného válečníka. Během epochy křížových výprav bylo uzavřeno také mnoho spojení, především kvůli teritoriálním zájmům. Zároveň můžeme mluvit i o toleranci náboženské. Z Knihy zkušeností arabského emíra Usami ibn Munkize se můžeme dočíst, že mu za křížácké okupace bylo díky přátelským vztahům s některými křesťany umožněno se pomodlit. Avšak nelze tento příklad vnímat jako běžnou normu. Obecně se dá tvrdit, že míra tolerance byla různá. Sám Usáma ibn Munkiz ve své m díle hovoří o křesťanech jako o nevěřících a barbarech, nicméně velmi u nich obdivuje jejich statečnost.¹⁰⁸

Bez pochyb křížové výpravy ovlivnily také vývoj západní církve. V období kruciát se vedl poměrně dlouhý konflikt mezi církevní a světskou mocí a oba tábory si byly vědomy toho, že větší popularitu bude mít ten, kdo dosáhne během výprav větších úspěchů. Z tohoto důvodu církev do tažení posílala například papežské legáty, ale i jiné církevní hodnostáře, kteří se snažili prosadit, nicméně příkladem, kdy se výprava naprosto vymkla kontrole církve je čtvrtá kruciáta. Ta měla původně pomoci křížáckým státům, ale místo toho se vojska

¹⁰⁷ HOUSLEY, Fighting for the Cross. Crusading to the Holy Land, s. 210.

¹⁰⁸ USÁMA IBN MUNKIZ. Kniha zkušeností arabského bojovníka s křížáky. Překlad Rudolf Veselý. Vyd. v nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2009. 344 s. Orient; sv. 6. ISBN 978-80-200-1814-4. S. 121.

vydala do Konstantinopole, kterou vyplenila.¹⁰⁹ Ačkoli jedním z důvodů první křížáky byla pomoc Východu proti arabské nadvládě, situace východních křesťanů se spíše zhoršovala. I když měli křesťané o něco lepší práva než muslimové, mnohdy byli stavěni na stejnou úroveň.¹¹⁰

Výsledkem usídlení křížáků ve Svaté zemi bylo samozřejmě i nutné ovlivnění obou kultur. Vlivem odlišného podnebí docházelo například k přejímání oděvů. Nacházíme zmínky o tom, že křížáci se oblékali do volných rouch, někteří dokonce nosili turban. Problémem při soužití byla ovšem jazyková bariéra. Z arabské literatury se dozvídáme, že pouhý zlomek muslimů se zajímal o jazyk Franků, naproti tomu jsou zmínky o mnohých křížácích, kteří se arabsky učili, což jim velmi pomohlo například při diplomatických jednáních.¹¹¹

Tato snaha o jistou integraci byla velkou hrozbou pro arabský svět, jelikož by znamenala stabilitu křížáckých států na území Svaté říše. Tuto tendenci však zpomaloval trvalý přísun nových křížáků, které někteří arabští kronikáři výrazně odlišovali od těch, kteří už ve Svaté říši nějakou dobu žili. Pravděpodobně nejzásadnějším rozdílem křížáků žijících ve Svaté zemi a nově příchozími byly hygienické zvyklosti. Ty křížáci přejímali od muslimů, pro které byly hygienické návyky samozřejmé, jelikož jim jejich víra ukládá omýt se před každou modlitbou.¹¹² Doložena jsou například i smíšená manželství muslimů a křesťanů.

Křížové výpravy jsou mnohdy a právem kritizovány jako náboženské války, během kterých panovala krutost a nedisciplinovanost vojáků. K tomuto jevu docházelo z části i z důvodu, že výpravy byly vyhlášeny jako poutě, a proto se jich mohl zúčastnit prakticky každý. Roku 1199 však papežství zavedlo zdanění církve, a proto se i výpravy staly finančně náročnější.¹¹³

¹⁰⁹ RUNCIMAN, Steven. A history of the Crusades. vol. 1, S. 122.

¹¹⁰ HROCHOVÁ, Věra a HROCH, Miroslav. Křížáci ve Svaté zemi. S. 267

¹¹¹ TYERMAN, Christopher. Svaté války: dějiny křížových výprav. S. 234.

¹¹² Tamtéž, S. 338.

¹¹³ Tamtéž, S. 480.

Kruciáty prošly během své epochy mnoha reformami. Na čtvrtém lateránském koncilu, roku 1215, došlo nejen k přednesení lepší organizace výprav, ale především k ustanovení, že každému, kdo finančně přispěje na výpravu, budou odpuštěny všechny hříchy. V tomto momentě můžeme spatřovat zrod idey odpustků. Za tyto reformy byla církev velmi kritizována, jelikož se výpravy odklonily od své původní myšlenky.¹¹⁴

Situace uvnitř muslimských zemí byla v době před křížovými výpravami velmi nejednotná, což přispělo i k úspěchu první výpravy. I když by se mohlo zdát, že se po vytvoření křížáckých států muslimové sjednotí proti společnému nepříteli, stav zůstal prakticky neměnný. Ke změnám došlo až ve spojitosti s pojetím svaté války – džihádem, který hlásal spojení všech muslimů pro znovuzískání svatých míst islámu. Prvním z významných bojovníků svaté války proti křesťanům byl Imán ad-Dín Zengí, vládce označovaný za prvního, jež započal válku proti křesťanům. Zengímu se podařilo například dobýt jeden z křížáckých států – hrabství Edessu nebo spojit Mosul a Aleppo. Ve stejném duchu pokračoval i jeho syn Núr ad-Dín, který sjednotil celou Sýrii a dobyl fátimovský Egypt. Tyto dvě území později spojil Saladin, kterému se podařilo získat zpět i Jeruzalém, klíčové území pro obě strany. Po jeho dobytí křížáky, během první křížové výpravy, tento čin muslimové vnímaly jako znečištění islámských svatých míst. Jeruzalém získal zpět do rukou muslimů významný vojevůdce Saladin, avšak později došlo k dohodě mezi sultánem al-Kámilem a Fridrichem II, díky které Svaté město připadlo zpátky křesťanům. Tento čin byl muslimy vnímán velmi negativně.¹¹⁵

¹¹⁴ TYERMAN, Christopher. Svaté války: dějiny křížových výprav. S. 73.

¹¹⁵ GABRIELI, Francesco, *Křížové výpravy očima arabských kronikářů*. S. 235-237.

6. Závěr

Po vyhlášení první křížové výpravy papežem Urbanem II., roku 1095, se zároveň rozběhla masivní kampaň pro získání vojenských sil k tažení na Blízký východ. K tomuto účelu byl církví předkládán obraz muslima jako krutého pohana, který vraždí a zotročuje křesťanský lid. Vlivem takové propagandy mnoho lidí přijalo kříž a vydalo se do Svaté země osvobodit východní bratry a společně s nimi i posvátná křesťanská místa. Hnací silou se tak pro křížáky stalo pojetí Svaté války, které značilo Boží záměr celé výpravy a zaručovalo jejím účastníkům věčnou spásu. První výprava byla provázena fanatickým jednáním křížáckých vojsk, které vyvrcholilo dobytím a vypleněním Jeruzaléma, roku 1099. Takové kruté jednání nelze brát jako jednostrannou záležitost, během výprav k totožnému jednání docházelo i ze strany muslimů.

Po úspěšné první kruciátě vzniklo na území Blízkého východu několik křížáckých států, kde společně obě kultury byly nuceny soužít. Vlivem tohoto soužití došlo nejen k zásadnímu posunu vztahů mezi oběma náboženstvími, ale také k částečnému kulturnímu ovlivňování. Křížáci žijící na území Blízkého východu přijali například styl oblékání, hygienické návyky, ale i řadu dalších kulturních zvyklostí, kterými se odlišovali od nově přichozích bratří z Evropy. Příkladem vzájemného respektu jsou dvě klíčové osobnosti třetí kruciáty – anglický král Richard Lví srdce a muslimský vojevůdce Saladin, jelikož oba dva si dokázali získat úctu protistran.

I přes zásadní rozpory a odlišnosti se dokázaly oba tábory věřících přenést přes prvotní fanatismus, naučit se tolerovat jiné náboženství a vzájemně se respektovat, což bylo významným krokem tehdy, v dobách křížových výprav, stejně tak jako dnes.

7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

1. ABU-MUNSHAR, Maher Y. *Islamic Jerusalem and its christians: a history of tolerance and tensions*. London: I.B. Tauris, 2007. x, 249 s. ISBN 978-1-84511-353-7.
2. ARMSTRONG, Karen. *Islám*. V Praze: Sloart, 2008. 255 s. ISBN 978-80-7391-155-3.
3. BAHBOUH, Charif, FLEISSIG, Jiří a RACZYŃSKI, Roman. *Encyklopedie islámu*. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, 2008. 366 s. ISBN 978-80-86149-48-6.
4. BENEDIKT XVI.. *Ježíš Nazaretský*. Překlad Daniela Blahutková. Vyd. 2. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2008. 269 s. ISBN 978-80-87029-33-6.
5. *Bible: překlad 21. století*. Vyd. 2. Praha: Biblion, 2009. 2275 s., [7] l. ISBN 978-80-87282-06-9.
6. BOËLLE-ROUSSET, Cathy, CHEMLA, Chantal a RASTETTER, Nicole. *Klíč k náboženství: srovnání čtyř největších světových náboženství: [co mají společného judaismus, křesťanství, islám a buddhismus?]*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2006. 158 s. Albatros In; 11. Klíč. Klub mladých čtenářů. ISBN 80-00-01679-6.
7. BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Překlad Marie Kreysová. Vyd. v Leda 1. Voznice: Leda, 2013. 327 s. ISBN 978-80-7335-314-8.
8. DEMJANČUKOVÁ, Dagmar. *Dějiny a teorie náboženství*. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita, 1994. 101 s. ISBN 80-7082-175-2.
9. FLETCHER, R. A. *Kříž a půlměsíc: křesťanství a islám od Muhammada po reformaci*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2004. 140 s. Kolumbus; sv. 172. ISBN 80-204-1145-3.
10. FLOSS, Karel, ed. et al. *Mezináboženský dialog: se zřetelem k tzv. abrahámovským náboženstvím: [sborník z konference v Praze 25.-*

- 26.10.2007. Praha: Dingir pro Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů, 2007. 111 s. ISBN 978-80-86779-06-5.
11. GABRIELI, Francesco. *Křížové výpravy očima arabských kronikářů*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2010. 336 s. Memoria medii aevi; sv. 11. ISBN 978-80-257-0333-5.
12. HILLENBRAND, Carole. *The crusades: Islamic perspectives*. Edinburgh: Edinburgh University Press, ©1999. lvi, 648 s., [16] s. obr. příl. ISBN 0-7486-0905-9.
13. HOUSLEY, Norman. *Fighting for the cross: crusading to the Holy Land*. New Haven: Yale University Press, ©2008. xvi, 357 s., [16] s. obr. příl. ISBN 978-0-300-11888-9.
14. HROCHOVÁ, Věra. *Křížové výpravy ve světle soudobých kronik*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982. 255 s., [33] s. obr. příl. Horizont: knižnice všeobecného vzdělání.
15. HROCHOVÁ, Věra a HROCH, Miroslav. *Křížáci ve Svaté zemi*. 2., upr. vyd. Praha: Mladá fronta, 1996. 289 s., [32] s. il. (některé barev.). Kolumbus; sv. 134. ISBN 80-204-0621-2.
16. CHLUP, Radek, ed. a ANTALÍK, Dalibor. *Bůh a bohové: pojetí božství v náboženských tradicích světa: sborník přednášek na Ústavu filosofie a religionistiky FF UK*. 1. vyd. Praha: DharmaGaia, 2004. 195 s. ISBN 80-86685-42-X.
17. IBN ISHÁK, Muhammed. *Muhammad: život Alláhova proroka*. Vyd. 1. Voznice: Leda, 2009. 230 s. ISBN 978-80-7335-184-7.
18. KEENE, Michael. *Světová náboženství*. Překlad Dušan Zbavitel. Vyd. 2. V Praze: Knižní klub, 2008. 192 s. ISBN 978-80-242-2137-3.
19. KŘÍKAVOVÁ, Adéla, MENDEL, Miloš a MÜLLER, Zdeněk. *Islám: Ideál a skutečnost*. Vyd. 1. Praha: Panorama, 1990. 367 s. Pyramida. ISBN 80-7038-012-8.

20. KÜNG, Hans a ESS, Josef van. *Křesťanství a islám: na cestě k dialogu*. Překlad Jiří Hoblík a Luboš Kropáček. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 1998. 191 s. Světová náboženství. ISBN 80-7021-262-4.
21. LHOŤAN, Lukáš. *Ježíš Kristus a islám, aneb, Islám a jeho vztah k Ježíši a křesťanství*. Vyd. 1. V Pstruží: Lukáš Lhoťan, 2014. 77 s. ISBN 978-80-904932-4-7.
22. MACEVITT, Christopher Hatch. *The crusades and the Christian world of the East: rough tolerance* [online]. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, ©2008. The Middle Ages series [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=10491904>.
23. MAYER, Hans Eberhard. *Dějiny křížových výprav*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2013. 404 s. Historické myšlení; sv. 63. ISBN 978-80-257-0933-7.
24. MENDEL, Miloš. *Džihád: islámské koncepce šíření víry*. Vyd. 2., rozš. V Brně: Atlantis, 2010. 354 s. ISBN 978-80-7108-316-0.
25. NICOLLE, David. *Druhá křížová výprava 1148: pohroma před branami Damašku*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 96 s. Válečná tažení. ISBN 978-80-247-3413-2.
26. RODRIGUEZ, Jarbel, ed. *Muslim and Christian contact in the Middle Ages: a reader*. North York: University of Toronto Press, [2015], ©2015. xiv, 440 stran. Readings in medieval civilizations and cultures XVIII. ISBN 978-1-4426-0819-1.
27. RUNCIMAN, Steven. *A history of the Crusades. vol. 1, The first Crusades and the foundation of the Kingdom of Jerusalem*. Harmondsworth: Penguin Books, 1965. xiii, 376 s.
28. *Slovo na cestu: moderní překlad Nového zákona pro třetí tisíciletí*. 1. vyd. Praha: International Bible Society v nakl. Luxpress, 2000. 432 s., [6] s. obr. příl. ISBN 80-7130-088-8.
29. *Tříkrát o bibli*. [Vídeň]: [nakladatel není známý], [1984]. 224 stran.

30. TYERMAN, Christopher. *Svaté války: dějiny křížových výprav*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012. 1041 s., [32] s. obr. příl. ISBN 978-80-7422-091-3.
31. USÁMA IBN MUNKIZ. *Kniha zkušeností arabského bojovníka s křižáky*. Překlad Rudolf Veselý. Vyd. v nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2009. 344 s. Orient; sv. 6. ISBN 978-80-200-1814-4.
32. *Vznešený Korán: komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého*. Překlad Ivan Hrbek a Josef Procházka. Vyd. 1. V Praze: AMS ve spolupráci s TWRA, 2007. 760 s. ISBN 978-80-902419-4-7.

Internetové zdroje:

1. <http://www.desetprikazani.cz/zneni-desatera-bozich-prikazani-a-jeho-lidska-varianta/>
2. <http://rkfrakovnik.webnode.cz/modlitby/naucte-se-otcenas/>
3. KOBĚLKA, J. Project Syndicate 2008.
Dostupné z: www.project-syndicate.org.
4. KROPÁČEK, L. Zápis z přednášky na KTF. Dostupné z: <https://cejsk.signaly.cz/0710/strucne-dejiny-islam>

RESUMÉ

The theme of this thesis is "Christianity and Islam during the periods of Crusades." Its aim is to penetrate deeper into both religion and analyze their mutual relations, especially during the important medieval era - the Crusades. To view the complexity of this issue was used by Western and Eastern literature. View of the crusades from an Islamic perspective, for example, the book outlines the Crusades through the eyes of Arab chroniclers from Francesca Gabrieliho. On the contrary, the western source of information is the book Holy War, History of the Crusades, Christopher Tyerman.

The work is divided into six chapters, which are for clarity partition into several parts. The first chapter introduces the context of the whole work and its structure. The second and third part introduces the basic characteristics of different religions - Christianity and Islam, whose mentioning is essential for understanding the relations between the two religions. The fourth chapter analyzes the relationship between Christianity and Islam. In this section, the reader will find, for example, comparing the holy texts of both religions, in which points of the successive concept of God by Christians and Muslims, as well as Islam as a religion younger, dealing with the existence of Christianity.

The fifth chapter is devoted to the events of the Crusades. The work also includes the final summary, summary in English, a list of references and sources and supplements.

8. PŘÍLOHY

Obr. 1. Svatý Korán, zdroj: www.google.cz

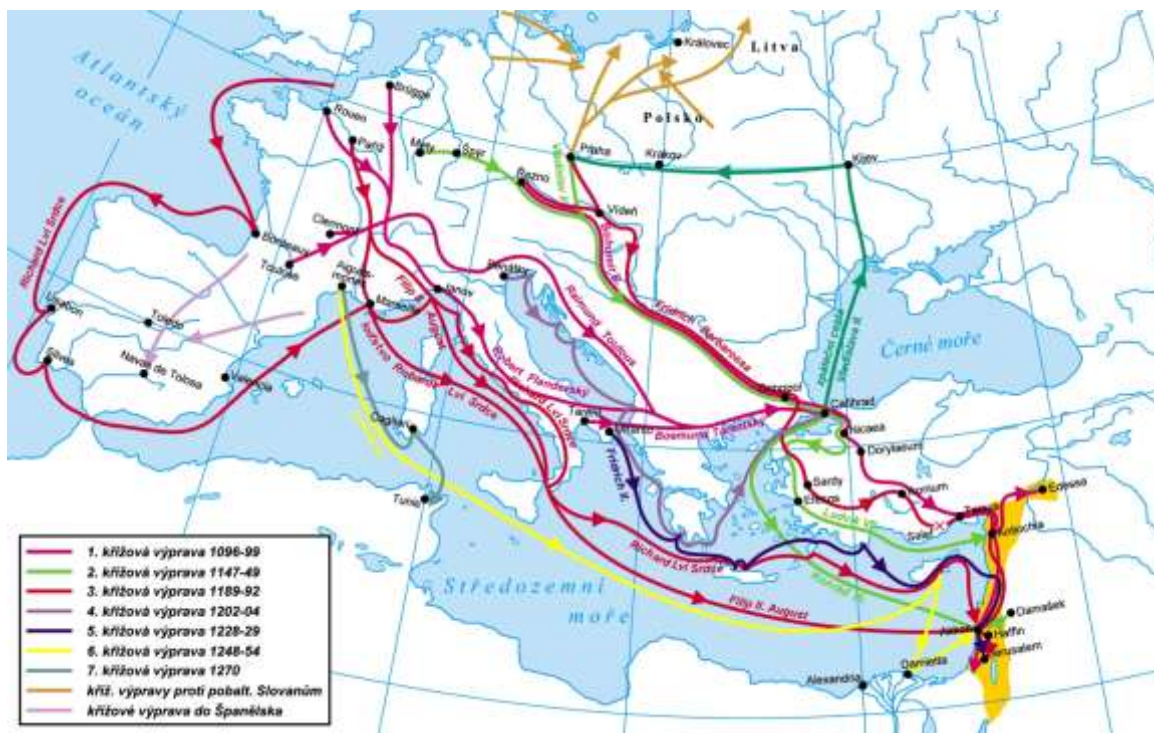
Obr. 2. Prorok Mohamed, zdroj: www.google.cz

Obr. 3. Vyobrazení Ježíše Krista na kříži, zdroj: www.google.cz

Obr. 4. Originál první slovanské tištěné Bible, zdroj: www.google.cz

Obr. 5. Mapa Evropy – trasy jednotlivých křížových výprav, zdroj: www.google.cz

Obr. 6. Důsledky druhé křížové výpravy – 29. 7. 1148 – srpen 1149, zdroj: NICOLLE, David. *Druhá křížová výprava 1148: pohroma před branami Damašku*. S. 82.

Obr. 7. Třetí křížová výprava – shromažďování sil, 1188 – květen 1191, zdroj: NICOLLE, David. Třetí křížová výprava 1191: Richard Lví srdce, Saladin a zápas o Jeruzalém. S.13.